

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การศึกษาที่พระภิกษุสามเณรจะต้องเล่าเรียนศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจ มีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
๔. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการศึกษา แต่เดิมวัดเป็นแหล่งที่มาของการศึกษา พระเป็นครูสอนให้การศึกษาในด้านต่างๆ วัดจึงเป็นแหล่งพัฒนาการศึกษาของไทยมาตั้งแต่อดีตกาล และมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตอย่างสงบสุข อนึ่ง สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การศึกษาโดยนำเอาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้สัมพันธ์กลมกลืนไปกับวิชาต่างๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ

ปัจจุบัน การปฏิรูปการศึกษาได้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญในการศึกษาไทยมาตามลำดับ ทั้งในด้านวิถีชีวิต วิธีคิดและวิธีการเรียนรู้ก็ได้รับผลกระทบนี้ด้วย ดังนั้น เมื่อรัฐบาลมีนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงน่าจะได้พิจารณาถึงสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันและอนาคตว่า ควรจะจัดการศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม เอื้ออำนวยและเกื้อกูลต่อการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา คณะสงฆ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์ในวงการศาสนศึกษาระดับสูง จึงได้ให้ความสำคัญและเตรียมที่จะทำหน้าที่ในการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อสนองความต้องการของวงการศึกษาคณะสงฆ์และรัฐบาล ถ้าทำได้สำเร็จก็จะเป็นผู้ให้ช่องทางให้ความรู้ให้ความคิดแก่วงการศึกษา และช่วยแก้ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ ถ้าทำไม่สำเร็จก็จะตกขบวนรถไฟปฏิรูปการศึกษาเหมือนกับที่คณะสงฆ์เคยตกมาแล้วในครั้งก่อน ๆ ดังพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยพุทธมณฑลราชวิทยาลัย กล่าวไว้ว่า^๑ “ก่อนหน้านี้คณะสงฆ์เคยตกรถไฟปฏิรูปการศึกษาในประเทศมาหลายขบวนแล้ว รถไฟขบวนที่ผ่านมามีคนได้ แต่รถไฟขบวนนี้ไม่ควรตก เพราะเป็นขบวนใหญ่กว่าทุกครั้งที่ผ่านมาเป็นครั้งแรกในรอบร้อยปี ที่ประเทศมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ถ้าตกรถไฟขบวนนี้แล้วคณะสงฆ์คงหมดโอกาสที่จะพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาและการศึกษาสงฆ์นี้เรียกว่าเป็นรถไฟขบวนสุดท้ายในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ถ้าพระสงฆ์พลาดโอกาสนี้แล้วนอกจากจะตามฝ่ายบ้านเมืองและศาสนาอื่นไม่ทันในเรื่องการจัดการแล้วคณะสงฆ์ยังจะเสียโอกาสที่ดีในหลายเรื่องรวมทั้งเรื่องที่เรา กำลังพยายามเกาะขบวนรถไฟอยู่ในขณะนี้ นั่นคือเรื่องกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถาบันพระพุทธศาสนาที่จะทำให้พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์และการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว ประเด็นหลักก็คือให้มีการรับรองสถานะของพระสงฆ์ที่จบการศึกษาไม่ว่าจะเป็นในส่วนของบาลีสถาปนาหลวง และนักธรรมให้สามารถเทียบโอนเข้ากับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้ปัจจุบันการเรียกร้องดังกล่าวได้รับการตอบสนองโดยมีการใช้กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘ แล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์เพื่อจะได้แนวทางหรือรูปแบบสำหรับพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติและแนวนโยบายการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษาพระสงฆ์ และจะช่วยทำให้พระภิกษุ สามเณร ตลอดทั้งเด็กและเยาวชน มีความ

^๑พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต “โรงเรียนวิถิพุทธเพื่อสังคมไทย”, ในโรงเรียนวิถิพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,รวบรวมโดยพระศรีวิฑูเมธี(ชนะ ปธ.๙),(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

สนใจใคร่ที่จะศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการ
จรรโลงพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ในหลักสูตรพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมและพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

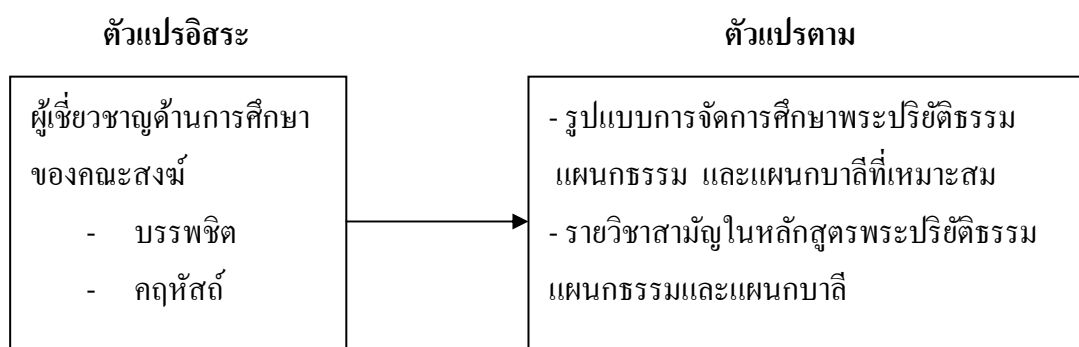
- ๑) รูปแบบการจัดการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่เหมาะสม
- ๒) รูปแบบการจัดการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เหมาะสม
- ๓) วิชาสามัญของรูปแบบการจัดการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและ
ปริยัติธรรมแผนกบาลี

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัยและกรอบแนวความคิด

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ใช้วิธีการวิจัยแบบเดลฟาย
เทคนิค (Delphi Technique) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาคณะสงฆ์ที่อยู่ใน
กรุงเทพมหานคร มีตัวแปรที่จะศึกษาดังนี้

- ๑) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ประกอบ
ด้วย บรรพชิต และคฤหัสถ์
- ๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
พระปริยัติธรรมแผนกบาลี และวิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะศึกษาเล่าเรียนในหลักสูตร
ดังกล่าว

จากขอบเขตการวิจัยที่กล่าวมาสามารถนำมาเขียนเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยได้
ดังนี้

๑.๔ ข้อตกลงเบื้องต้น

- ๑) ความแตกต่างของวันและเวลาในการตอบแบบสอบถามในแต่ละรอบ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
- ๒) กลุ่มตัวอย่างทุกรูป/คนมีความเต็มใจในการตอบแบบสอบถาม
- ๓) กลุ่มตัวอย่างทุกรูป/คนมีอิสระในการตอบแบบสอบถาม
- ๔) การศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การศึกษาที่คณะสงฆ์จัดขึ้น เพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียน คัมภีร์ และทำความเข้าใจ ในการวิจัยนี้ หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเท่านั้น

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในระดับนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ซึ่งดำเนินการโดยแม่กองธรรมสนามหลวงในนามของคณะสงฆ์

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี หมายถึง การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในระดับชั้นประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๓ ถึง ป.ธ.๕ ซึ่งดำเนินการโดยแม่กองบาลีสนามหลวง ในนามของคณะสงฆ์

แนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ที่สถาบันศาสนามีสิทธิ์ในการจัดการศึกษาพื้นฐานได้ ในการวิจัยนี้ ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกับรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่เสนอไว้ในแบบสอบถาม

รูปแบบ หมายถึง รูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมที่บุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผังเป็นไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเอง และ บุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ในการวิจัยนี้ ได้แก่รูปแบบของความคิดเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และพระปริยัติ แผนกบาลี ที่แสดง

ออกมาในลักษณะแผนผัง แล้วมีคำอธิบายประกอบ ซึ่งผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้ตามความรู้ความเข้าใจของตนเอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง ผู้มีความรู้มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์มีคุณสมบัติตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๓

วิชาสามัญ หมายถึง กลุ่มสาระวิชา ๘ กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้มีดังนี้

๑) ได้รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน

๒) ได้รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีที่สนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรในการศึกษาเล่าเรียนนักระรม และบาลีมากขึ้น

๓) ได้รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่จะสามารถดึงดูดความสนใจของเด็กนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ให้หันมาสนใจบวชเรียนในพระพุทธศาสนามากขึ้นเพราะมีทางเลือกที่ดีกว่า

๔) ได้ทราบกลุ่มสาระวิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาเล่าเรียนในยุคปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากขึ้น

๕) ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ และเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ต่อไป